

NOZIEDZĪGU NODARĪJUMU IDEĀLĀS KOPĪBAS PAZĪMES

*Mg. iur. Ainārs Persidskis,
Biznesa augstskolas „Turība”
studiju programmas „Juridiskā zinātne” doktorants, Latvija*

Ievads

Rakstā analizētas noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmes. Raksta aktualitāte saistīta ar noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības teorētiskajām un praktiskajām problēmām. Latvijas normatīvajos aktos ir izstrādātas un definētas pretrunīgas noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmes, līdz ar to, Krimināllikuma normu piemērotāji noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību izprot atšķirīgi, kas izraisa nevienveidīgu noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības kvalifikāciju. Atšķirīga noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības izpratne var radīt nepareizu kvalifikāciju, nepanākot taisnīgu, pareizu un likumīgu soda noteikšanu vainīgajam.

Raksta mērķis ir identificēt problēmas, kas saistītas ar noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmēm, un piedāvāt iespējamus risinājumus.

Lai sasniegtu izvirzīto mērķi, ir nepieciešams izpildīt sekojošus uzdevumus: 1) izpētīt Krimināllikumā noteiktās noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmes; 2) apkopot Latvijas un ārvalstu autoru viedokļus par noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmēm; 3) salīdzināt Krimināllikumā noteiktās noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmes ar Latvijas un ārvalstu autoru apkopotajām noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmēm; 4) izdarīt secinājumus, uz kuru pamata izstrādāt priekšlikumus noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības vienveidīgas izpratnes uzlabošanai.

Rakstā ir pielietota salīdzinošā, analītiskā, loģiskā, induktīvā un deduktīvā pētniecības metode.

Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības vispārīgā izpratne

Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības insti-tūta satura un formu sarežģītība vienmēr ir piesaistījusi speciālistu uzmanību¹. Noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība vairāk vai mazāk bija formulēta jau 70-ajos gados, nosakot tās jēdzienu, saturu un pazīmes².

Noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība ir visai izplatīta parādība pirmstiesas izmeklēšanā un tiesu praksē, kur katrā konkrētā kvalifikācijas gadījumā ir nepieciešams noteikt noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības juridiskās pazīmes, nošķirot noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību no citiem noziedzīgu nodarījumu daudzējādības veidiem, normu konkurences un no atsevišķiem (vienotiem) noziedzīgiem nodarījumiem³. Tomēr šādi norobežojoši kritēriji nav izstrādāti.

Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziena iztulkošanas optimālais variants būtu šī jēdziena autentiskā iztulkošana, jo, kurš gan labāk zina noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziena jēgu kā tas, kurš to izveidojis un izdevis⁴. Autentiskā iztulkošana būtu pamats noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziena vienveidīgai izpratnei, kad pats likumdevējs izskaidrotu legālā definējuma saturu. Iztulkošanas nepieciešamības pamatojumu nosaka vispārējie tiesību principi⁵, jo pareiza un vienveidīga normas izpratne sabiedrībā visos realizācijas gadījumos ir normas regulējošās darbības nepieciešams nosacījums⁶. Uz tiesību normu iztulkošanas nepieciešamību norāda tiesiskās noteiktības princips. Tiesiskās noteiktības princips noteic, ka indivīdam jābūt iespējai uzzināt spēkā esošo tiesību normu saturu, lai viņš varētu attiecīgi plānot savu rīcību. Tāpēc likumam jābūt pietiekami skaidram un paredzamam, uz ko pamatoti norādījis Eiropas Kopienų tiesas tiesnesis E. Levits⁷.

Krimināllikuma 11. pantā ir noteikts, ka pie kriminālatbildības saucama fiziskā persona, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegusi četrpadsmit gadu vecumu. Lai tiktu ievērots tiesiskās noteiktības princips, Krimināllikuma normām ir jābūt pietiekami skaidrām, vienkāršām un paredzamām, lai noziedzīga nodarījuma subjekts, kas līdz noziedzīga nodarījuma izdarīšanas dienai sasniegjis četrpadsmit gadu vecumu, būtu spējīgs izprast spēkā esošo tiesību normu saturu, lai viņš varētu attiecīgi plānot savu rīcību, apzināties, kādi interešu aizskārumi ir atzīstami

par noziedzīgiem nodarījumiem un atteikties no to izdarīšanas.

Tomēr Krimināllikumā ir vērojama pretēja situācija, respektīvi, atsevišķas Krimināllikuma normas ir kļuvušas komplicētākas un nav pareizi, ka četrpadsmit gadu vecumu sasniegušai personai ir uzlikts pienākums, izmantojot atzītas tiesību normu interpretācijas metodes (sistēmisko, vēsturisko un teleoloģisko, izņemot gramatisko metodi), noskaidrot sarežģīto Krimināllikuma normu saturu un jēgu.

Tāpēc, izstrādājot Krimināllikuma normas, lielākais uzsvars jāliek uz tiesību normas gramatisko interpretācijas metodi, jo ir jāņem vērā tiesiskās noteiktības princips, ka arī četrpadsmit gadu vecumu sasniegušai personai ir tiesības pareizi izprast tiesību normas saturu. Četrpadsmit gadu vecumu sasniegusi persona nav spējīga, izmantojot sistēmisko, vēsturisko un teleoloģisko normu interpretācijas metodi, noskaidrot sarežģīto Krimināllikuma normu saturu un jēgu.

Vēsturiski vērtējot, Juridisko zinātņu doktors profesors A. Šnitenkovs norāda, ka noziedzīgu nodarījumu ideālai kopībai savus darbus ir veltījuši tādi padomju autori kā N. Alijevs, P. Dagels, V. Malkovs, J. Krasikovs, A. Jakovļevs un daudzi citi. Viņu pētījumi var būt nozīmīgi arī mūsdienās, jo vēl ir palikusi virkne neatrisinātu jautājumu uz kuriem jārod atbildes. A. Šnitenkovs norāda, ka ir nepieciešams izstrādāt praktiskas rekomendācijas, atbilstoši Krimināllikuma normu piemērošanai⁸. Tomēr daži autori uzskata, ka nav mērķtiecīgi nodalīt noziedzīgu nodarījumu ideālo un reālo kopību, bet gan aicina apvienot abus noziedzīgu nodarījumu kopības veidus un definēt noziedzīgu nodarījumu kopības pazīmes, jo noziedzīgu nodarījumu ideālai un reālai kopībai ir vienāda nozīme⁹.

Vairāku monogrāfiju, mācību līdzekļu un zinātnisko publikāciju autors G. Mendelsons jau 1958. gadā norādīja, ka nav nepieciešams nodalīt noziedzīgu nodarījumu ideālo un reālo kopību. Pēc viņa domām, noziedzīgu nodarījumu kopības jēdzienu ir nepieciešams definēt tā, lai tas kopīgi apzīmētu abus to veidus, un norādītu, ka visi noziedzīgu nodarījumu kopības gadījumi sastāv no diviem vai vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem¹⁰.

Šādam uzskatam nevar pievienoties, jo abiem noziedzīgu nodarījumu kopības veidiem ir atšķirīgas pazīmes un nozīme, kā arī, apvienojot noziedzīgu nodarījumu ideālās un reālās kopības pazīmes, tās kļūtu vispārīgas. Iespējama

risinājums noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziena vienveidīgai izpratnei ir ne tikai noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziena pilnveidošana, atbilstoši noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmēm, bet arī noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziena skaidrošana, analizējot ideālās kopības pazīmes un nosakot kritērijus nošķiršanai no saskarīgiem gadījumiem.

Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības legālais definējums

Sākot ar 1999. gada 1. aprīli, Krimināllikums tika papildināts ar noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdzienu un šī jēdziena redakcija bija spēkā 14 gadus, līdz 2013. gada 1. aprīlim. Likumā bija noteikts, ka noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību veido „personas izdarīts viens noziedzīgs nodarījums, kas atbilst vairāku dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm”¹¹. Šāds definējums bija nepareizs, jo, atbilstoši šai redakcijai, noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība sastāvēja no viena noziedzīga nodarījuma, kas bija un ir pretrunā ar krimināltiesību teorijā nostiprinātām atziņām par noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības veidošanos. Tā, piemēram, jau 1875. gadā krimināltiesību teorijā bija nostiprināta atziņa, ka noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība jeb noziedzīgu nodarījumu saplūšana ir viena un tā paša noziedzīga nodarījuma subjekta izdarīti vairāki noziedzīgi nodarījumi, kuri ir izdarīti vienlaicīgi¹².

Noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība ir jāsaprot kā divu vai vairāku noziedzīgu nodarījumu vienlaicīga izdarīšana, no tā izriet, ka viens noziedzīgs nodarījums nevar veidot noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, jo sastāv tikai no viena atsevišķa (vienota) noziedzīga nodarījuma sastāva. Tāpēc noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības legālajā definējumā bija nepieciešami grozījumi, atbilstoši krimināltiesību teorijā nostiprinātām atziņām par noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības veidošanos.

Ar 2013. gada 1. aprīli stājās spēkā grozījumi Krimināllikumā, kuri ietekmēja arī noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdzienu, proti, noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība ir definēta kā „personas izdarīts nodarījums, kas atbilst vairāku dažādu savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm”¹³.

Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdzienā vārdi „*viens noziedzīgs nodarījums*” tika aizstāti ar vārdu „*nodarījums*”, kā arī jēdziens papildināts ar vārdiem „*savstarpēji saistītu*”.

No pašreizējā noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziena redakcijas izriet sekojošas ideālās kopības pazīmes:

- 1) nodarījums atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm;
- 2) nodarījums atbilst dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm;
- 3) nodarījums atbilst savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm.

Turpmāk pievērsīsimies šo pazīmju izpētei, analizējot likuma normas un izteiktos viedokļus.

Nodarījums

Juridisko terminu vārdnīcā, termins „*nodarījums*” skaidrots kā kārtības vai kādu sabiedrībā pieņemtu normu pārkāpums¹⁴. „*Nodarījums*” ir prettiesisks un tas ietver sevī nodarījuma kaitīguma juridisko novērtējumu¹⁵. Tāpat „*nodarījums*” skaidrots kā noziedzīgas rīcības rezultāts, darbības sekas, likumu, tiesību vai morāles normu pārkāpums¹⁶.

Profesors U. Krastiņš norāda, ka noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība iespējama tādos gadījumos, kad viena un tā pati persona ar savu darbību vai arī savstarpēji saistītām darbībām vienā un tajā pašā šo darbību realizēšanas procesā izdara vismaz divus patstāvīgus noziedzīgus nodarījumus, par kuriem šī persona līdz sprieduma taisīšanai nav bijusi notiesāta, un attiecībā uz kuriem nav iestājies arī kriminālatbildības noilgums¹⁷. Profesors V. Malkovs skaidro, ka, raksturojot noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, pareizi būtu lietot vārdu „*darbība*”, jo „*nodarījums*” krimināltiesību pamatos tiek lietots, lai apzīmētu noziedzīgu nodarījumu kopumā¹⁸. Savukārt noziedzīgs nodarījums ir personas konkrēta uzvedība, kas izpaužas viņas prettiesiskā darbībā vai bezdarbībā¹⁹.

„*Nodarījuma*” saturs ir atklāts Krimināllikuma 24. panta pirmajā daļā. Noziedzīgu nodarījumu daudzējādības legālajā definējumā ir noteikts, ka noziedzīgu nodarījumu daudzējādība ir tad, kad viena persona izdara (vai pieļauj) divus vai vairākus patstāvīgus nodarījumus (darbība vai bezdarbība), kas atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, vai tad, kad persona izdara (vai pieļauj) vienu nodarījumu (darbība vai bezdarbība), kas atbilst vismaz divu dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm.

Ar to ir jāsaprot, ka nodarījumam ir divas formas – darbība un bezdarbība²⁰. Ietvert „*nodarījuma*” saturu noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības legālajā definējumā, izriet, ka noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību

veido personas izdarīts nodarījums (darbība vai bezdarbība), kas atbilst vairāku dažādu savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm.

Tāpēc raksta autors piedāvā „*nodarījuma*” saturu atklāt arī noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības legālajā definējumā. Aiz vārda „*nodarījums*” iekavās ietvert tā saturu – nodarījums (darbība vai bezdarbība).

Nodarījums atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm

Uz noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības atbilstību vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm norāda vairāki autori²¹. Šajā noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīmē ir saskatāma nepilnība, kuru ir nepieciešams novērst.

No noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības legālā definējuma izriet, ka noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, tādējādi šī pazīme pārklājas ar krimināltiesisko normu konkurences pazīmi, saskaņā ar kuru krimināltiesisko normu konkurences gadījumos personas nodarījums atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm.

Kā pamatoti norāda profesors U. Krastiņš, atšķirība starp normu konkurenci un noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību ir sekojoša – krimināltiesisko normu konkurences gadījumā viens noziedzīgs nodarījums atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, bet noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumā ar vienu darbību tiek izdarīti vairāki noziedzīgi nodarījumi²².

No tā izriet, ka noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumā, persona vienmēr būs izdarījusi tādu darbību, kura atbilst vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem. Tieši atbilstība vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem norāda uz to, ka noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumā, personas izdarītā darbība nav aptverama ar vienu noziedzīgu nodarījumu un ir kvalificējama pēc vairākām Krimināllikuma normām, kas ir pretēji krimināltiesisko normu konkurences gadījumiem.

Krimināltiesisko normu konkurences gadījumā personas izdarītā darbība atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, bet ne vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, jo viena noziedzīga nodarījuma sastāvs pilnībā aptver cita noziedzīga nodarījuma sastāvu un personas izdarītā darbība ir kvalificējama tikai pēc vienas Krimināllikuma normas.

Tāpēc citi autori pamatoti norāda, ka visbiežāk sastopamā noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības pazīme ir – ar vienu nodarījumu (darbību vai bezdarbību) tiek izdarīti vairāki noziedzīgi nodarījumi²³, nevis atbilstība vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm. Ir jānorāda, ka bez šīs pazīmes noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība vispār nemaz nevar pastāvēt, jo noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību vienmēr veido vismaz divi vienlaicīgi izdarīti noziedzīgi nodarījumi.

Piemēram, persona A, svešas mantas zādzības nolūkā, mantkārīgu motīvu vadīta, pa neaizslēgtām durvīm prettiesiski iekļūva dzīvoklī, un no turienes slepeni nolaupīja virsjaku, kurā atradās maks ar naudu un dokumentiem. Persona A, iekļūstot dzīvoklī un izdarot personai C piederošās mantas – virsjakas zādzību, kopā ar to nolaupīja svešu maksāšanas līdzekli – bankas norēķinu karti. Persona A, iekļūstot dzīvoklī un izdarot personai C piederošās mantas – virsjakas zādzību, kopā ar to nolaupīja Latvijas Republikas pilsoņa pasi, tas ir, nolaupīja dokumentu, kas piešķir tiesības. Persona A ar šādām darbībām izdarīja noziegumus, kas paredzēti Krimināllikuma 175. panta trešajā daļā, 193. panta otrajā daļā un 274. panta pirmajā daļā, noziegumus, kuri savstarpēji veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību²⁴. Persona A vienlaicīgi izdarīja trīs noziedzīgus nodarījumus, jo par katru izdarīto noziedzīgo nodarījumu atbildība ir noteikta atsevišķā Krimināllikuma pantā:

- 1) virsjakas zādzība, kas izdarīta, iekļūstot dzīvoklī (Krimināllikuma 175. panta trešā daļa);
- 2) sveša maksāšanas līdzekļa nolaupīšana (Krimināllikuma 193. panta otrā daļa);
- 3) dokumenta, kas piešķir tiesības, nolaupīšana (Krimināllikuma 274. panta pirmā daļa).

Novēršot atsevišķas nepilnības aplūkotajā pazīmē, kura izriet no pašreizējās noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības jēdziena redakcijas, autors piedāvā sekojošu pazīmes formulējumu – nodarījums (darbība vai bezdarbība) atbilst vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Nodarījums atbilst dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm

No noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības legālā definējuma izriet, ka noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība atbilst dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm. Liela daļa autoru uzskata, ka noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību var veidot tādi noziedzīgi

nodarījumi, par kuriem kriminālatbildība ir noteikta dažādos Krimināllikuma pantos²⁵. Citi autori norāda, ka noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību var veidot noziedzīgi nodarījumi ar dažādu objektu apdraudējumu²⁶. Šie autori akcentē to, ka noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību veido noziedzīgi nodarījumi ar dažādām sastāvu pazīmēm. Profesors V. Malkovs ir paudis, ka noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība var sastāvēt arī no tādiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuri apdraud vienu un to pašu noziedzīgu nodarījumu objektu, pastāvot atšķirīgām vainas formām vai vienai vainas formai, kura ir nodalīta²⁷. Ar nodalītu vainas formu ir jāsaprot sekojošais. Krimināllikuma 9. panta pirmajā daļā ir noteikts, ka noziedzīgs nodarījums atzīstams par izdarītu ar nodomu (tīši), ja persona to izdarījusi ar tiešu vai netiešu nodomu. Tas nozīmē, ka nodoms nodalāms tiešā vai netiešā nodomā. Savukārt, neuzmanība nodalāma noziedzīgā pašpaļāvībā vai noziedzīgā nevērībā.

Piemēram, Krimināllikuma 116. pantā ir noteikta atbildība par personas tīšu prettiesisku nonāvēšanu. Savukārt Krimināllikuma 123. pantā ir noteikta atbildība par prettiesisku nonāvēšanu aiz neuzmanības. Abi nodarījumi apdraud vienu objektu – personas dzīvību, bet šiem noziedzīgajiem nodarījumiem ir divas dažādas vainas formas. Krimināllikuma 116. panta nodarījumu var izdarīt tikai tīši, bet Krimināllikuma 123. pantā noteikta atbildība par nodarījumu aiz neuzmanības. Apstākļos, kad tiek izdarīta tīša personas nonāvēšana, un šīs personas nonāvēšanas gaitā nejauši tiek nogalināta arī cita persona, šāda darbība un sekas veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, jo vainas forma attiecībā pret radītajām sekām ir dažāda. Nepareizas vainas formas noteikšanas gadījumā personas rīcība tiktu kvalificēta nepareizi kā atsevišķs (vienots) noziedzīgs nodarījums saskaņā ar Krimināllikuma 118. panta otro punktu kā slepkavība, nonāvējot divas vai vairāk personas, tādējādi persona saņemtu nepareizu un netaisnīgu sodu.

Profesors U. Krastiņš norāda, ka no psiholoģiskā viedokļa, seku nevēlēšanās, tās vienīgi pieļaujot, liecina par personas neieinteresētību, lai sekas iestātos, kaut gan cita mērķa sasniegšanai viņa ir iekšēji gatava, ka tās var arī iestāties. Noziedzīga nodarījuma izdarītājam sekas nav vajadzīgas, tomēr iecerētais cits mērķis ir tik iekārots, ka kaitīgās blakus sekas, par kurām arī paredzēta kriminālatbildība, viņu neattur no sava mērķa sasniegšanas²⁸.

Tā, piemēram, persona A. ar mantkārīgu nodomu, kas vērsts uz vara detaļu zādzības izdarīšanu, atvēra A/S „Sadales tīkli” transformatora punkta durvis, pēc kā, apzinoties, ka tiek bojāta elektrotīkla iekārta, ar līdzpaņemtajiem instrumentiem noskrūvēja divus „0” izvadu uzgriežņus, atvienoja vara kabeļus un sabojāja elektrotīkla iekārtu par kopējo summu 26,32 eiro. Vara kabeļi, kuru vērtība ir 54,00 eiro, tika atvienoti ar mērķi tos nozagt. Persona A ar šādām darbībām izdarīja noziegumus, kas paredzēti Krimināllikuma 187. panta pirmajā daļā un 180. panta pirmajā daļā²⁹.

Ar Krimināllikuma 187. panta pirmo daļu un 180. panta pirmo daļu aizsargāts viens un tas pats objekts – fizisko un juridisko personu mantiskās intereses. Nodarījums izdarīts ar nodomu, tas ir, ar vienu vainas formu, bet vainas forma ir nodalīta – tiešā nodomā un netiešā nodomā. Krimināllikuma 180. panta pirmās daļas noziedzīgais nodarījums izdarīts ar tiešu nodomu, jo persona A apzinājās zādzības kaitīgumu un savas darbības veica apzināti un vēlējās seku iestāšanos. Krimināllikuma 187. panta pirmās daļas noziedzīgais nodarījums izdarīts ar netiešu nodomu, jo persona A apzinājās, ka ar zādzības izdarīšanu tiks sabojāta elektrotīkla iekārta, paredzēja nodarījuma kaitīgās sekas, ka citi cilvēki paliks bez elektrības un, kaut arī šīs sekas nevēlējās, tomēr apzināti pieļāva to iestāšanos. Noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumā darbība ir vērsta uz noteiktu mērķi un nodomātā mērķa sasniegšanas gaitā tiek izdarīts cits patstāvīgs noziedzīgs nodarījums³⁰.

Sastopami arī profesora V. Malkova uzskati, kas ir pretrunā ar noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības izpratni Latvijas Republikā. Tā, piemēram, viņš norāda, ka noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība iespējama, kad persona ar vienu darbību (bezdarbību) izdara divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, par kuriem atbildība ir paredzēta dažādos likuma pantos, gan, kad persona ar vienu nodarījumu izdara divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, par kuriem atbildība ir noteikta vienā un tajā pašā pantā (panta daļā)³¹. Viņš norāda, ka noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība, kuru veido noziedzīgi nodarījumi, par kuriem atbildība ir noteikta vienā un tajā pašā krimināllikuma pantā (panta daļā), iespējama, piemēram, gadījumos, kad aborts tiek izdarīts vairākām sievietēm vienā un tajā pašā laikā, vienā un tajā pašā vietā, kuru izdara persona, kurai nav atbilstoša profila augstākās medicīniskās izglītības. Viņš uzsver, ka nelikumīga grūtniecības pārtraukšana katrai

sievietei kvalificējama atsevišķi³².

Pēc raksta autora ieskata, kopumā var piekrist profesora V. Malkova uzskatam, ka noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību var veidot noziedzīgi nodarījumi, par kuriem atbildība ir noteikta vienā un tajā pašā Krimināllikuma pantā (panta daļā), tomēr jāpiebilst, ka visu nodarījumu nedrīkst aptvert vainīgās personas vienots nodoms, jo, gadījumā, ja nodarījums ir izdarīts ar vienotu nodomu, kā rezultātā vienlaicīgi cietušas vairākas personas, tad noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība neveidosies un nodarījums kvalificējams kā viens noziedzīgs nodarījums.

Jurists S. Ribkins norāda, ka noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība, kura sastāv no viena un tā paša krimināllikuma sevišķās daļas panta, nav iespējama tikai tad, kad noziedzīgais nodarījums izdarīts pret divām vai vairākām personām, ja divas vai vairākas personas ir tīša noziedzīga nodarījuma kvalificējošā pazīme³³. Piemēram, divu vai vairāku cilvēku inficēšana.

Tāpat S. Ribkins norāda, ka ar krimināllikuma sevišķās daļas pantu dispozīcijām, kurās ir noteikta kriminālatbildība par vienkāršu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu (vienkāršā dispozīcija), ir jāsaprot viena vainīgā izdarīts noziedzīgais nodarījums, kas vērsts pret vienu cietušo. Piemēram, zādzība ir svešas kustamas mantas slepena vai atklāta nolaupīšana, bet krāpšana ir svešas mantas vai tiesību uz šādu mantu iegūšana, ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos vai ar viltu. Ar šādām dispozīcijām ir jāsaprot, ka ir viens zaglis un viens apzagtais, ir viens krāpnieks un viens apkrāptais. Savukārt, gadījumos, ja cietušo ir vairāk kā viens, tad ir nepieciešams risināt jautājumu par to, vai nodarījums neveido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību. Viena un tā paša panta noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība var veidoties tikai tad, ja noziedzīgos nodarījumus nesaista vienots nodoms un, ja ne par vienu no tiem persona nav notiesāta. Savukārt, ja nodarījums ir izdarīts ar vienotu nodomu, kā rezultātā vienlaicīgi cietušas vairākas personas, tad noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība neveidosies. Piemēram, ja zādzības rezultātā no dzīvokļa tiek nozagts īpašums, kurš pieder trim personām, kuras tur dzīvo, nodarījums kvalificējams kā viens noziedzīgs nodarījums³⁴.

Līdz ar to, pēc raksta autora domām, ir pierādīts, ka teorētiski noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību var veidot arī situācijas, kad persona ar vienu nodarījumu izdara divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, par kuriem atbildība ir noteikta vienā un tajā pašā Krimināllikuma pantā (panta daļā).

Nodarījums atbilst savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm

No noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības legālā definējuma izriet, ka noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība atbilst savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm. Šīs pazīmes problemātika saistīta ar to, ka likumdevējs nav paskaidrojis, kāda rakstura saistībai ir jāpastāv starp vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem, lai būtu iespējams atzīt, ka tie savstarpēji veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību. Tāpēc šāda pazīme ir maldinoša un precīzi neatklāj tās saturu un jēgu.

Noziedzīgu nodarījumu ideālā kopībā izdarīto noziedzīgo nodarījumu savstarpējo saistību var veidot viena un tā paša objekta saistība, kā tas tika aplūkots izpētot iepriekšējo pazīmi. Savukārt, piemēram, profesore T. Čerņenko norāda, ka noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību izdara viens un tas pats noziedzīgu nodarījumu subjekts³⁵, kas norāda uz savstarpējo subjekta saistību. Citi autori norāda uz noziedzīgu nodarījumu objektīvās puses saistību, kur viena un tā pati darbība ir visu noziedzīgu nodarījumu sastāvu objektīvo pušu kopīga pazīme, jo noziedzīgie nodarījumi tiek izdarīti vienlaicīgi³⁶. Vērtējot sastāvu savstarpējo saistību, ir jānorāda, ka noziedzīgu nodarījumu objektīvās puses saistība pastāv visos noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības gadījumos. Savukārt pārējo noziedzīgu nodarījumu sastāvu elementu saistības neesamība neietekmē noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības veidošanos. Piemēram, persona A ir atzīta par vainīgu Krimināllikuma 262. panta otrajā daļā un Krimināllikuma 312. pantā paredzēto noziedzīgo nodarījumu izdarīšanā, par to, ka viņa alkohola ietekmē vadīja automašīnu bez transportlīdzekļa vadīšanas tiesībām, kuras noteiktā kārtībā atņemtas ar tiesas spriedumu, tādējādi izvairoties no tiesību ierobežošanas soda³⁷. Personas viena un tā pati darbība (transportlīdzekļa vadīšana) ir tā noziedzīgu nodarījumu faktiskā objektīvās puses daļa, kura savstarpēji sasaista abus noziedzīgos nodarījumus, respektīvi, noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību veido noziedzīgu nodarījumu faktiskā objektīvās puses daļēja kopība. Ar noziedzīgu nodarījumu objektīvās puses daļēju kopību ir jāsaprot katra izdarītā noziedzīgā nodarījuma objektīvās puses, kaut vai vienas darbības vai bezdarbības pilnīgu sakritību ar visu citu izdarīto noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses, kaut vai vienas darbības vai bezdarbības pilnīgu sakritību.

Transportlīdzekļa vadīšana ir Krimināllikuma

262. panta otrās daļas un Krimināllikuma 312. panta objektīvās puses viena un tā pati faktiskā darbība, ar kuru *vienlaicīgi* tiek izdarīti abi augstāk minētie noziedzīgie nodarījumi.

Pēc autora domām, pazīme par sastāvu savstarpējo saistību ir jāaizstāj ar citu pazīmi, jo esošā pazīme nav konkretizēta. Pazīmes satura noskaidrošana ir atstāta likuma piemērotāju ziņā, kas neveicina vienveidību. Autors piedāvā esošo pazīmi aizstāt ar sekojošām pazīmēm:

- 1) noziedzīgie nodarījumi ir izdarīti vienlaicīgi;
- 2) noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses faktiski kādā to daļā sakrīt.

Secinājumi

1. Noziedzīgu nodarījumu kopības jēdziens drīzāk maldina, nekā ievieš skaidrību, jo kopības jēdziena pazīmes ir vispārinātas un jēdziena satura noskaidrošana ir atstāta likuma piemērotāju ziņā. Noziedzīgu nodarījumu kopības jēdzienā nav skaidri nosaukti to veidi, kas, pēc autora domām, ir viena no būtiskākajām jēdziena nepilnībām.

2. No spēkā esošā likuma izriet, ka noziedzīgu nodarījumu ideālajai kopībai raksturīgas sekojošas pazīmes:

- nodarījums atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm;
- nodarījums atbilst dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm;
- nodarījums atbilst savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm.

3. Ar jēdzienu „*nodarījums*” saprotama darbība vai bezdarbība.

4. Pazīme – nodarījums atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, satura noskaidrošana ir atstāta pazīmes piemērotāja ziņā, radot nevienveidīgas izpratnes iespēju.

5. Pazīme – nodarījums atbilst dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, var maldināt, jo teorētiski noziedzīgu nodarījumu ideālā kopība iespējama arī tad, kad persona ar vienu nodarījumu izdara divus vai vairākus noziedzīgus nodarījumus, par kuriem atbildība ir noteikta vienā un tajā pašā Krimināllikuma pantā (panta daļā).

6. Pazīme – nodarījums atbilst savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm, ir pārāk vispārīga, jo nav precīzi definēts, kāda ir sastāvu savstarpējā saistība un, vai savstarpējā saistība attiecināma uz kādu konkrētu noziedzīgu nodarījumu sastāva elementu saistību.

7. Noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību veido noziedzīgu nodarījumu faktiskā objektīvo

pušu daļēja kopība, jo visiem noziedzīgiem nodarījumiem objektīvās puses faktiski kādā tās daļā pilnībā sakrīt.

8. Noziedzīgie nodarījumi, kuri veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību, ir izdarīti vienlaicīgi.

Priekšlikumi

1. Pazīmi „nodarījums atbilst vairāku noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm” izteikt sekojošā redakcijā – nodarījums (darbība vai bezdarbība) atbilst vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem.

2. Izslēgt pazīmi „nodarījums atbilst dažādu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm”.

3. Pazīmi „nodarījums atbilst savstarpēji saistītu noziedzīgu nodarījumu sastāvu pazīmēm” izteikt sekojošā redakcijā – noziedzīgie nodarījumi ir izdarīti vienlaicīgi.

4. Papildināt Krimināllikuma 26. pantu ar 2¹ daļu un izteikt to sekojošā redakcijā:

„Noziedzīga nodarījuma objektīvā puse ir personas uzvedības ārējā izpausme, kas rada vai var radīt kaitīgas izmaiņas apkārtējā pasaulē”.

Šādi noziedzīgu nodarījumu objektīvās puses jēdzienu ir definējis arī profesors U. Krastiņš³⁸.

5. Papildināt noziedzīgu nodarījumu ideālās kopības legālo definējumu ar pazīmi – noziedzīgo nodarījumu objektīvās puses faktiski kādā to daļā sakrīt.

6. Grozīt Krimināllikuma 26. panta pirmo daļu un izteikt to sekojošā redakcijā:

„Noziedzīgu nodarījumu kopību veido noziedzīgu nodarījumu ideālā un reālā kopība”.

7. Grozīt Krimināllikuma 26. panta otro daļu un izteikt to šādā redakcijā:

„Personas izdarīts nodarījums (darbība vai bezdarbība), kas atbilst vairākiem vienlaicīgi izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem, kuru objektīvās puses faktiski kādā tās daļā sakrīt, veido noziedzīgu nodarījumu ideālo kopību”.

Atsauces

- ¹ Досаева Г.С. Социальные и криминологические основания института множественности преступлений. Общество и право. Выпуск № 4 (50) / 2014, с. 97.
- ² Якушин В.А. Некоторые проблемы множественности преступлений в уголовном праве России. Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева. Выпуск № 2[76] / 2012.
- ³ Черненко Т.Г. Квалификация совокупности преступлений. Вестник Омского университета. Серия «Право». Выпуск № 1 (38) / 2014, с. 148.
- ⁴ Jakubaņecs V. Tiesību normas. Rīga: „P & KO”. 2001, 219. lpp.
- ⁵ Ијанова D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. Rīga: Ratio iuris. 2005, 101. lpp.
- ⁶ Plotnieks A. Tiesību teorija & juridiskā metode. Rīga: SIA „Izglītības soli”. 2009, 184. lpp.
- ⁷ Levits E. Ģenerālklausulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Likums un tiesības, 2003, nr. 6, 167. lpp.
- ⁸ Шнитенков А.В. Множественность преступлений в уголовном праве. Учебное пособие. Оренбург: ООО ИПК „Университет”. 2014, с. 4.
- ⁹ Ларина Л.Ю. К вопросу о понятии совокупности преступлений и ее видах. Юридическая наука. Выпуск № 1/ 2011, с. 50.; Зацепин А.М. Множественность преступлений и их квалификация. Мониторинг правоприменения. Выпуск № 1 / 2014, с. 52.
- ¹⁰ Мендельсон Г.А. Назначение наказаний по совокупности преступлений/В кн.: Применение по советскому праву. – М., 1958, с. 162. Pieejams: Ораздурдыев А.М. Проблема составного преступления в связи с общим учением о совокупности преступных деяний. Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева. Выпуск № 74 / 2010.
- ¹¹ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 26.panta 2.daļa. Vēsturiskā redakcija, kas bija spēkā līdz 01.04.2013.
- ¹² Кистяковский А.Ф. Элементарный учебник общего уголовного права. Томъ первый. Общая часть. Киев. 1875, с. 221.
- ¹³ Krimināllikums. Pieņemts 17.06.1998. Publicēts: Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998, Nr.199/200(1260/1261). Pēdējie grozījumi 19.02.2015. 26. panta 2. daļa.
- ¹⁴ Juridisko terminu vārdnīca. Rīga: Iespiesta izdevniecībā „Kamene”. 2002, 118.lpp.

- ¹⁵ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā un Sevišķā daļa: Mācību grāmata. Papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2001, 22. lpp.
- ¹⁶ Tezauris skaidrojošā vārdnīca – nodarījums. Pieejams <http://www.tezauris.lv/sv/?w=nodar%C4%ABjums> [skatīts 26.06.2015.].
- ¹⁷ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2008, 274. lpp.
- ¹⁸ Малков В.П. Совокупность преступлений. Вопросы квалификации и назначения наказания. Редактор Р.Г. Буктанов. Казань: Издательство Казанского университета. 1974, с. 158-159.
- ¹⁹ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Juridiskā mācību un izglītojošā literatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2000, 7.lpp.
- ²⁰ Лесниевски-Костарева Т.А. Уголовное право. Словарь-справочник. Москва: Издательская группа НОРМА - ИНФРА. 2000, с. 50.
- ²¹ Городнова О.Н. Вестник Чувашского университета. Выпуск № 1 / 2012, с. 124.; Уголовное право. Общая часть: Учебник. Издание исправленное и дополненное / Под ред. доктора юридических наук, профессора Л.В. Иногамовой-Хегай, доктора юридических наук, профессора А.И. Рарога, доктора юридических наук, профессора А.И. Чучаева. – М.: Юридическая фирма „Контракт”: ИНФРА-М, 2005, с. 123.
- ²² Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums: Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2000., 205. lpp.
- ²³ Ларина Л.Ю. К вопросу о назначении наказания по совокупности преступлений. Актуальные вопросы борьбы с преступлениями. Выпуск № 1 (1) / 2014, с. 17; Гирденис Т. Новое понимание идеальной совокупности преступлений в Литовском уголовном праве. Administratīvā un kriminālā justīcija. 2014, Nr. 4 (69), 30. lpp.; Ораздурдыев А.М. Проблема составного преступления в связи с общим учением о совокупности преступных деяний. Вестник Волжского университета им. В.Н. Татищева. Выпуск № 74 / 2010.
- ²⁴ Latvijas Republikas Rēzeknes tiesas 2015. gada 16. marta spriedums lietā Nr. 11331114914.
- ²⁵ Ковалев М.И., Козаченко И.Я., Кондрашова Т.В. и др. Уголовное право. Общая часть: учебник / отв. ред. И. Я. Козаченко. – 4-е изд., перераб. и доп. – М.: Норма. 2008, с. 420; Кочои С.М. Уголовное право. Общая и Особенная части: Учебник. Краткий курс. Множественность преступлений. – М., 2009, с. 34.; Черненко Т.Г. Квалификация совокупности преступлений. Вестник Омского университета. Серия «Право». Выпуск № 1 (38) / 2014, с. 151.
- ²⁶ Яковлев А.М. Совокупность преступлений по советскому уголовному праву. Редактор Т.П. Шуракова. Москва: Государственное издательство юридической литературы. 1960, с. 69; Рарог А.И., Есаков Г.А., Чучаев А.И. и др. Уголовное право России. Части общая и особенная / Под ред. А.И. Рарога. Курс лекций 2-е издание, переработанное и дополненное. – Москва: Издательство Проспект. 2007, с. 21.; Черненко Т.Г. Квалификация совокупности преступлений. Вестник Омского университета. Серия «Право». Выпуск № 1 (38) / 2014, с. 151.
- ²⁷ Малков В.П. Совокупность преступлений. Вопросы квалификации и назначения наказания. Редактор Р.Г. Буктанов. – Казань: Издательство Казанского университета. 1974, с. 161.
- ²⁸ Krastiņš U. Noziedzīgs nodarījums. Juridiskā mācību un izglītojošā literatūra. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2000, 98.lpp.
- ²⁹ Latvijas Republikas Rīgas rajona tiesas 2015. gada 24. augusta spriedums lietā Nr. 11351027413.
- ³⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2008, 275. lpp.
- ³¹ Малков В.П. Институт множественности преступлений в доктрине и уголовном законодательстве России. Актуальные проблемы экономики и права. Выпуск № 4 (8) / 2008, с. 187.
- ³² Малков В.П. Институт множественности преступлений в доктрине и уголовном законодательстве России. Актуальные проблемы экономики и права. Выпуск № 4 (8) / 2008, с. 187.

- ³³ Рывкин С.Ю. Видеолекция. Правила квалификации множественности преступлений. Научные основы квалификации преступлений. Дата проведения: 26.06.2013 г. Pīeejams: <http://www.distanz.ru/videoLecture/3107/>
- ³⁴ Рывкин С.Ю. Видеолекция. Правила квалификации множественности преступлений. Научные основы квалификации преступлений. Дата проведения: 26.06.2013 г. Pīeejams: <http://www.distanz.ru/videoLecture/3107/>
- ³⁵ Черненко Т.Г. Квалификация совокупности преступлений. Вестник Омского университета. Серия «Право». Выпуск № 1 (38) / 2014, с. 151.
- ³⁶ Батычко В.Т. Уголовное право. Общая и Особенная части. Курс лекций. 2006, с. 33; Бушков Д.В., Помазан С.В. Уголовно-правовая оценка совокупности преступлений в толкованиях пленума верховного суда РФ. Политематический сетевой электронный научный журнал Кубанского государственного аграрного университета. Выпуск № 104 / 2014, с. 2.
- ³⁷ Latvijas Republikas Liepājas tiesas 2015. gada 16. jūlija spriedums lietā Nr. 11261077615.
- ³⁸ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināltiesības. Vispārīgā daļa. Trešais papildinātais izdevums. Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2008, 110. lpp.

Abstract

The purpose of the article is to identify the problems related with signs of conceptual aggregation of criminal offences, find the problems and offer possible solutions. The actuality of article – signs of conceptual aggregation of criminal offences people understand different, because they have different views about the origins of conceptual aggregation of criminal offences. The author concludes that some of the signs of conceptual aggregation of criminal offences are general, mislead and does not comply with conceptual aggregation of criminal offences.

Аннотация

Цель статьи – выявить проблемы, связанные с признаками идеальной совокупности преступлений, и предложить возможные их решения. Актуальность статьи обусловлена тем, что понимание признаков идеальной совокупности преступлений неоднозначно. Неоднозначное понимание признаков идеальной совокупности преступлений связано с тем, что те, кто применяют нормы Уголовного закона, имеют разные мнения о происхождении идеальной совокупности преступлений. Автор приходит к выводу, что отдельные признаки идеальной совокупности преступлений, вытекающие из норм Уголовного закона, неконкретны, вводят в заблуждение, а также не соответствуют происхождению идеальной совокупности преступлений.